

MARIA NASIŁOWSKA

orcid: 0000-0001-5290-6558

e-mail: m.nasilowska@bn.org.pl

Semantyka słownictwa języka haseł przedmiotowych KABA w procesie adaptacji do zastosowania w systemie postkoordynowanym

DOI: 10.36155/RBN.53.00001

Wprowadzenie

Podstawową cechą charakterystyczną języków informacyjno-wyszukiwawczych (jiw) XXI wieku jest ich zakorzenienie w technologii. Tradycyjne jiw, do których należą języki haseł przedmiotowych (jhp), praktycznie jej nie wymagały, ponieważ tworzone były na potrzeby katalogów kartkowych. Do ich obsługi potrzebny był sztab wyszkolonych bibliotekarzy, którzy zasadniczo jako jedyni byli w stanie prawidłowo skonstruować zdanie jhp, tworzące charakterystykę wyszukiwawczą publikacji. Użytkownicy musieli sobie radzić bez znajomości zasad budowania (prekoordynowania) haseł przedmiotowych, które zawarte były w rekordach kartoteki haseł wzorcowych (khw), ogólnodostępnych dopiero od momentu komputeryzacji katalogów bibliotecznych oraz w podręcznikach wydawanych dla bibliotekarzy katalogujących zbiory biblioteczne. Efekty wyszukiwania podejmowanego przez użytkowników, nie korzystających z pomocy bibliotekarzy, nie mogły być satysfakcjonujące.

Jako alternatywę zaczęto brać pod uwagę języki postkoordynowane, których charakterystykę wyszukiwawczą buduje się w trakcie wyszukiwania. Długotrwałe dyskusje prowadzone przez specjalistów informacji naukowej dowodzą, że również one nie są pozbawione wad. Jako próbka tych dyskusji

może posłużyć zwięzłe zestawienie wad i zalet obu typów jiw zaproponowane przez Lois Mai Chan, amerykańską bibliotekarkę i badaczkę, specjalistę z zakresu opracowania rzeczowego¹. Za zaletę języków prekoordynowanych uznaje ona występowanie prostych pojęć w kontekście i w relacji z innymi pojęciami, dzięki czemu zdanie tego języka może wyrażać złożone pojęcia w sposób jednoznaczny. Jako wady podaje powszechnie znane problemy „obsługi” tego typu języków, a zatem konieczność opanowania przez katalogujących skomplikowanych zasad tworzenia zdań, kosztowność procesu ich kontroli i modyfikacji, niemożność ich wykorzystania w systemach innych niż te o indeksowej prezentacji słownictwa.

Do zalet języków postkoordynowanych należą, według Lois Mai Chan, możliwość ich zastosowania w katalogowaniu automatycznym, łatwość kontroli i modyfikowania oraz możliwość wyrażania nieskończonej liczby kombinacji pojęć (pojęcia złożone). Za ich wadę uważa ryzyko wystąpienia fałszywej koordynacji, stosowanie pojęć prostych bez kontekstu i brak (analogicznej do języków prekoordynowanych) możliwości wyrażania pojęć złożonych.

Zestawienie powyższe nie zawiera podstawowej informacji o tym, że języki postkoordynowane nie nadają się do zastosowania bez właściwej technologii. Język postkoordynowany stosowany w środowisku obsługiwanym przez nowoczesne narzędzia technologiczne różni się istotnie od języków prekoordynowanych elastycznością. Słownictwo takiego języka nie jest tak ściśle powiązane ze składnią, jak w przypadku jhp, gdzie miejsce jednostki leksykalnej w zdaniu określa jej znaczenie. W języku postkoordynowanym wszystkie jednostki leksykalne mogą być stosowane niezależnie².

W dalszej części opracowania zostanie zilustrowany proces adaptacji słownictwa języka haseł przedmiotowych KABA (JHP KABA) na wybranych, charakterystycznych dla tego jhp przykładach. Adaptacji podlegają jednostki leksykalne z uwzględnieniem ich znaczenia, przy jednoczesnej likwidacji składni jhp.

Celem dodatkowym tego procesu jest fuzja słownictwa JHP KABA ze słownictwem Deskryptorów Biblioteki Narodowej (DBN), powstałym na skutek

1 *Library of Congress Subject Headings. Pre- vs. post-coordination and related issues. Report for Beacher Wiggins, Director, Acquisitions @ Bibliographic Access Directorate, Library Service, Library of Congress, prepared by the Cataloging Policy and Support Office, March 15, 2007, Appendix 1, Lois M. Chan, Thoughts on LCSH, s. 14–17 – https://www.loc.gov/catdir/cpso/pre_vs_post.pdf [dostęp: 30.06.2022].*

2 Opracowanie nie zawiera analizy składni języka postkoordynowanego, ogranicza się do procesu uwalniania jednostek leksykalnych jhp ze składni prekoordynowanej.

transformacji Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej (JHP BN). Należy przy tym zaznaczyć, że adaptacja słownictwa JHP KABA istotnie różni się od adaptacji słownictwa JHP BN, nie można zastosować tej samej metodyki do tych dwóch procesów. Przyczyna leży w istotnych różnicach w zakresie składni obu jhp, chociaż zasadniczo jest to ten sam typ składni prekoordynowanej. Składnia JHP KABA charakteryzuje się, poza występowaniem bardzo dużej liczby wyjątków i reguł szczegółowych, zastosowaniem kategorii hasła, pojęcia, które nie występuje w składni JHP BN. Polega ono na tym, że budowanie zdań jhp oparte jest o typ kategorii hasła, czego efektem jest możliwość zastosowania więcej niż jednego określnika tego samego typu w jednym zdaniu.

Oto kilka przykładów haseł rozwiniętych JHP KABA:

- 151.. \$a Afryka Czarna \$y 1960- \$x kolonie \$x administracja \$v badania porównawcze
- 150.. \$a Autochtoni \$z Francja \$x kolonie \$x sytuacja społeczna \$y 1945-1970
- 150.. \$a Autochtoni \$x status prawny \$z Francja \$x kolonie \$y 1945-1970
- 151.. \$a Belgia \$x kolonie \$z Afryka \$x sytuacja gospodarcza \$x historia \$v czasopisma
- 150.. \$a Cukier \$x produkcja \$x aparatura i sprzęt \$z Francja \$x kolonie
- 150.. \$a Dekolonizacja \$z Wielka Brytania \$x kolonie \$y 20 w.
- 150.. \$a Edukacja i państwo \$z Francja \$x kolonie \$z Azja \$x historia
- 151.. \$a Europa \$x kolonie \$z Ameryka \$x historia
- 150.. \$a Finanse \$z Wielka Brytania \$z Londyn \$x kolonie
- 151.. \$a Francja \$x kolonie \$x w literaturze
- 150.. \$a Kolonie \$z Ameryka Łacińska \$x historia
- 150.. \$a Kolonie \$x w literaturze \$v podręczniki akademickie
- 150.. \$a Kopalnie \$x prawo \$z Francja \$x kolonie \$v rozprawy akademickie
- 151.. \$a Polska \$x kolonie \$y 1900-1945 \$x prognozy \$v publicystyka
- 151.. \$a Portugalia \$x kolonie \$z Afryka \$x administracja
- 151.. \$a Wielka Brytania \$x kolonie \$x administracja \$y 20 w. \$v biografie \$v słowniki
- 151.. \$a Wielka Brytania \$x kolonie \$x stosunki międzyetniczne \$y 19 w.

Większość z powyższych haseł przedmiotowych jest prawidłowa, niektóre o prawidłowości dyskusyjnej, inne nieprawidłowe. Aby je zweryfikować należy zapoznać się z uwagami o stosowaniu określników rzeczowych *kolonie*

i kolonie – administracja a także innych określników jak *status prawny* czy *sytuacja gospodarcza*. Twórcy tych haseł rozwiniętych nie zawsze prawidłowo posługują się zasadami stosowania JHP KABA, co jest w pełni zrozumiałe po zapoznaniu się z zamieszczoną w rekordach określników bardzo skomplikowaną metodyką. W podręczniku stosowania JHP KABA, czytamy:

W hasle przedmiotowym rozwiniętym stosuje się zasadniczo tylko po jednym określniku każdego rodzaju. Oznacza to, że dla wyrażenia kilku właściwości, cech, aspektów czy ujęć tego samego przedmiotu stosuje się, jeżeli to konieczne, opis przedmiotowy wielokrotny³.

W podręczniku wskazuje się na możliwość zastosowania w jednym hasle przedmiotowym dwóch określników rzeczowych, zaznaczając, że „zalecane połączenia określników rzeczowych są opisane na odpowiednich listach określników”⁴. Do takich przypadków należy połączenie określników rzeczowych – *kolonie – administracja* – w kartotece wzorcowej JHP KABA (w katalogu NUKAT) istnieje rekord dla tej struktury. Łączenie określników rzeczowych stanowi jeden z typowych mechanizmów metodyki JHP KABA, przejętej bezpośrednio z języka Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié (RAMEAU)⁵, polegający na zmianie kategorii hasła wzorcowego. Przykładowo po hasle wzorcowym *Płuca* należącym do kategorii „Części ciała” można zastosować określnik *rak (choroba)*, pod wpływem którego struktura *Płuca – rak (choroba)* przechodzi do kategorii „Choroby” i pozawala na zastosowanie określnika rzeczowego, np. – *rokowanie*, stosowanego po nazwach chorób i typów chorób. W efekcie powstaje hasło rozwinięte z dwoma określnikami rzeczowymi: *Płuca -- rak (choroba) -- rokowania*.

Wracając do podanych wyżej przykładów haseł rozwiniętych wiążących się z pojęciem [kolonie]⁶, trudno niekiedy uzasadnić zastosowanie więcej niż jednego określnika rzeczowego w jednym hasle rozwiniętym, gdzie nie ma zastosowania opisany wyżej mechanizm. A przynajmniej jest ono kwestią

3 T. Głowacka, *Analiza dokumentu i jego opis przedmiotowy*, Warszawa 2003 (Katalogowanie przedmiotowe w języku haseł przedmiotowych KABA: podręcznik, pod red. J. Woźniak; cz. 1), s. 53.

4 Ibidem, s. 53.

5 Zob. Bibliothèque nationale de France, *Guide d'indexation RAMEAU*, 7ème édition, [Paris] 2017, s. 26 – https://rameau.bnf.fr/sites/default/files/docs_reference/pdf/guide_rameau_2017.pdf [30.06.2022].

6 Nawiasem kwadratowym oznaczono w opracowaniu pojęcia, dla rozróżnienia od haseł wzorcowych/deskryptorów (kursywa) i terminów (cudzysłów).

dyskusyjną, jak na przykład w haśle rozwiniętym *Autochtoni -- Francja -- kolonie -- sytuacja społeczna -- 1945-1970*. Według uwagi w rekordzie khw, określnik rzeczowy – *sytuacja społeczna* może być zastosowany „po nazwach geograficznych, po nazwach kategorii osób i po etnonimach, np. *Dzieci -- sytuacja społeczna*”⁷. Hasło wzorcowe *Autochtoni* należy do kategorii „Kategorie osób”, ale w połączeniu z określnikiem rzeczowym – *kolonie* już nie. Czy zatem nie powinno się w tym przypadku zastosować dwóch haseł rozwiniętych? Być może najbardziej wnikliwi znawcy metodyki JHP KABA są w stanie odpowiedzieć na to pytanie. Kataloger, nie dysponujący zazwyczaj nadmiarem wolnego czasu oraz użytkownik katalogu, którego celem jest wyszukanie publikacji, a nie zawilości języka informacyjno-wyszukiwawczego, będą mieć z tym problem. Efektem tego jest tworzenie niespójnego metodycznie zasobu haseł rozwiniętych i brak satysfakcjonujących wyników wyszukiwania. Ta niespójność w zakresie prawidłowości konstrukcji haseł rozwiniętych JHP KABA stanowi niemałe wyzwanie także w procesie transformacji tego języka do postaci postkoordynowanej. Jeszcze trudniejszy jest problem niekonsekwentnie popełnianych błędów, czego przy tak złożonych i wyrafinowanych zasadach stosowania, nie da się uniknąć.

Jako usprawiedliwienie powstawania skomplikowanych struktur jhp można wskazać jeden z plusów języków prekoordynowanych, czyli fakt, że zazwyczaj jedno hasło przedmiotowe wyraża jedno pojęcie złożone. Przez to, w pewnym sensie, zdanie takiego jiw jest bliższe wyrażeniu przedmiotu publikacji w języku naturalnym. Hasło przedmiotowe rozwinięte *Belgia -- kolonie -- Afryka -- sytuacja gospodarcza -- historia -- czasopisma* zastosowano do czasopisma na temat historii gospodarczej afrykańskich kolonii Belgii. Ten sposób wyrażenia przedmiotu tym się jednak różni od języka naturalnego, że jest on zakodowany, „usztuczniony” i bardzo trudno go odtworzyć w procesie wyszukiwania. Na uwagę zasługuje też fakt, że przy niedoskonałej lub przeciętnej znajomości zasad zapisanych w rekordach haseł wzorcowych JHP KABA, zrozumienie znaczenia zakodowanego w niektórych hasłach rozwiniętych może, paradoksalnie, wymagać konsultacji rekordów bibliograficznych publikacji, do opisu których zostały zastosowane. A powinno być zdecydowanie odwrotnie – to charakterystyka przedmiotowa jhp powinna udzielać prostej informacji o przedmiocie publikacji.

7 Cytowane w tekście uwagi o stosowaniu haseł wzorcowych JHP KABA pochodzą z kartoteki wzorcowej tego języka w katalogu centralnym NUKAT – katalog.nukat.edu.pl.

Transformacja JHP KABA na potrzeby systemu postkoordynowanego

Pierwszym źródłem w tworzeniu słownictwa i budowaniu metodyki JHP KABA był i jest nadal język RAMEAU⁸. Jak na razie nie ogłoszono żadnych planów zmiany ani wzorca tworzenia JHP KABA, ani żadnej zmiany metodycznej⁹.

Bibliothèque nationale de France, administrująca językiem RAMEAU, podobnie jak BN w przypadku JHP BN, podjęła decyzję o zmianie typu jiw na postkoordynowany. Operacja ta, zaplanowana na lata 2017–2022, miała polegać przede wszystkim na stopniowym upraszczaniu składni prekoordynowanej, tak aby, w następnym etapie możliwe stało się rozdzielenie poszczególnych typów jednostek leksykalnych. Dopiero tak uproszczona składnia języka RAMEAU będzie podobna do składni JHP BN i będzie stanowić punkt wyjścia do uwolnienia poszczególnych typów jednostek leksykalnych, aby mogły być stosowane w systemie postkoordynowanym¹⁰.

Transformacja JHP KABA, będąca przedmiotem tego opracowania, pomija długi i trudny etap stopniowego upraszczania składni jhp, polega na adaptacji samego słownictwa, z wykorzystaniem analizy semantycznej (znaczeniowej). Niesamodzielne jednostki leksykalne JHP KABA, których znaczenie uzależnione jest od miejsca w hasle przedmiotowym rozwiniętym, stają się w toku transformacji samodzielne w sposobie ich stosowania. Składnia jhp ulega całkowitej likwidacji, bez jej upraszczania jak w przypadku języka RAMEAU. Dodatkowo struktura jednostek leksykalnych ulega redukcji do wyrażen jednoelementowych (prostych lub złożonych), zamiast często stosowanych w JHP KABA struktur haseł wzorcowych złożonych z tematu i określnika (na przykład hasło wzorcowe *Dzieci -- choroby*).

Analiza semantyczna jednostek leksykalnych JHP KABA ukazuje dodatkowo drugą płaszczyznę wyjątkowego charakteru tego języka – stopień złożoności pomiędzy planem wyrażania (hasłami wzorcowymi) a planem treści (ich desygnatami). Za ilustrację tego problemu może posłużyć porównanie grupy

8 Zob. M. Nasiłowska, *Podstawy tworzenia słownictwa języków informacyjno-wyszukiwawczych o notacji paranaturalnej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2021, t. 52, s. 111–134 – [https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/73332_Rocznik_52_\(4_Nasilowska\).pdf](https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/73332_Rocznik_52_(4_Nasilowska).pdf) [30.06.2022].

9 Stan na 20 maja 2022.

10 Więcej na ten temat: M. Nasiłowska, *Reforma składni języka haseł przedmiotowych RAMEAU*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 51, s. 287–304 – https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/91008_Rocznik-51-Nasi%C5%82owska-s-287-304%20.pdf [30.06.2022].

określników JHP KABA z odpowiadającymi im pod względem znaczenia deskryptorami DBN.

Kilka wybranych określników rzeczowych JHP KABA, odnoszących się do pojęcia [konserwacja]. Określniki są powiązane między sobą pod względem ich znaczenia oraz sposobu stosowania:

- *konserwacja i naprawy* – stosuje się po nazwach właściwych przedmiotów (urządzeń, przyrządów, aparatury, typów, marek i modeli pojazdów, instrumentów muzycznych oraz typów obiektów budowlanych), które wymagają konserwacji technicznej (obsługi) i naprawy, np. *Drogi -- konserwacja i naprawy <--OG>*¹¹
- *konserwowanie* – stosuje się po nazwach materiałów i grup materiałów, w szczególności po nazwach produktów nietrwałych, żywności, lekarstw, włókien, itp., po nazwach organizmów żywych, po nazwach narządów, układów wewnętrznych i części ciała oraz po właściwych nazwach pospolitych do prac dotyczących konserwacji i ochrony przedmiotu z punktu widzenia trwałości, wykorzystywania lub ciągłości istnienia
- *konserwacja i restauracja* – stosuje się po nazwach instrumentów muzycznych, po nazwach typów czasopism oraz po właściwych nazwach pospolitych (typów budowli i obiektów architektonicznych, przedmiotów artystycznych i kolekcjonowanych, typów publikacji itp.) do prac dotyczących stosowanych technik konserwacji i restauracji
- *remont* – stosuje się po właściwych nazwach pospolitych (typów budowli i obiektów budowlanych, wyposażenia wewnętrznego itp.) do prac dotyczących ich przebudowy i remontu
- *naprawy* – stosuje się po nazwach przedmiotów, które nie wymagają konserwacji technicznej, lecz tylko naprawy, np. *Biżuteria -- naprawy*
- *naprawialność* – stosuje się po nazwach właściwych urządzeń oraz typów i systemów urządzeń (aparatury, przyrządów) w odniesieniu do ich podatności na konserwację
- *ochrona* – stosuje się po nazwach kategorii osób, organizmów żywych, narządów i części ciała, po nazwach pojazdów oraz po właściwych nazwach pospolitych (po nazwach typów urządzeń, produktów, wyrobów, itp.) do prac na temat ich ochrony przed uszkodzeniami materialnymi lub fizycznymi, np. *Bobry -- ochrona -- Polska*

11 Zapis <--OG> w rekordach haseł wzorcowych JHP KABA oznacza, że po danym haśle można zastosować dodatkowo określnik geograficzny w haśle przedmiotowym rozwiniętym.

- *ochrona gatunkowa* – stosuje się w odniesieniu do prac dotyczących zachowania i ochrony jakości i ilości zasobów (gatunków) po nazwach organizmów żywych oraz po tematach *Rośliny* <--OG> ; *Zwierzęta* <--OG>
- *środki bezpieczeństwa* – stosuje się do prac dotyczących środków zapobiegania wypadkom po nazwach instytucji i organizacji, organizmów żywych, gałęzi gospodarki, pojazdów, sportów oraz po właściwych nazwach pospolitych (typów budowli, obiektów, instalacji itp.)
- *środki zabezpieczające* – stosuje się do prac dotyczących środków ochrony gwarantujących bezpieczeństwo i osłonę przed szpiegostwem, sabotażem, kradzieżą itp. – po nazwach instytucji i organizacji, sił zbrojnych, gałęzi gospodarki i po właściwych nazwach pospolitych (typów budowli, obiektów, systemów itp.) oraz, bez określnika geograficznego, po nazwach obozów i więzień
- *środki obrony* – stosuje się po nazwach działów i gałęzi gospodarki i właściwych nazwach przedmiotów odnośnie prac dotyczących środków służących ich ochronie w przypadku wojny

Powyższe określniki rzeczowe JHP KABA wyrażają pojęcia: [konserwacja], [ochrona], [bezpieczeństwo] i [remont]. Ich liczba wynika, poza rozróżnieniem znaczeń, także z rozdzielności kategorii tematów, po których mogą zostać zastosowane. Analizując powyższe uwagi o stosowaniu określników powstaje pytanie, czy ta szczegółowość nie stanowi przeszkody w stosowaniu tego języka zarówno dla bibliotekarzy, jak i użytkowników końcowych.

Inną, interesującą pod względem semantycznym grupą określników rzeczowych JHP KABA są określniki o strukturze *wpływ [przymiotnik od nazwy cywilizacji, religii, obszaru geograficznego, grupy etnicznej]*, które stosuje się „po nazwach grup etnicznych i właściwych nazwach pospolitych (z zakresu sztuki, kultury, literatury i cywilizacji) do prac na temat wpływu, któremu ulegają”. Grupa ta jest bardzo różnorodna, wiąże ją jedynie pojęcie [relacja], [wpływ jednego elementu na inny]. Przykładowo określnik rzeczowy *wpływ francuski* może mieć różne desygnaty w zależności od tematu, po którym jest stosowany, jak w poniższych hasłach przedmiotowych rozwiniętych:

- 151.. \$a Afryka \$x cywilizacja \$x wpływ francuski
- 150.. \$a Architektura cysterska \$z Polska \$x wpływ francuski
- 150.. \$a Filozofia \$z Polska \$x wpływ francuski
- 150.. \$a Literatura amerykańska \$x wpływ francuski
- 150.. \$a Malarstwo \$z Austria \$x wpływ francuski

150.. \$a Oświecenie \$z Niemcy \$x wpływ francuski

150.. \$a Poezja \$x wpływ francuski

150.. \$a Taniec \$x wpływ francuski

Celem podstawowym transformacji JHP KABA jest fuzja ze słownictwem DBN i utworzenie jednego systemu opracowania rzeczowego w katalogach polskich bibliotek. Specyfika metodyki języka DBN pozwala na jego stosowanie w katalogach bibliotek różnego typu, zarówno bardzo specjalistycznych i naukowych, jak i publicznych. Z tego względu, z pewnością, część szczegółowego słownictwa JHP KABA zostanie włączona do zasobu DBN. Niemniej nie zostaną włączone bez wnikliwej analizy terminy, które wyrażają to samo lub bardzo bliskie pojęcie, jak w przypadku wyżej podanej grupy określników związanych z pojęciem [konserwacja].

Projekt transformacji określników JHP KABA realizowana przez biblioteki, które podjęły współpracę z Biblioteką Narodową¹², przeskakuje niejako wieloletni etap, któremu ulegają określniki języka RAMEAU. Polega on na stopniowym upraszczaniu struktury kilkudziesięciu list określników do jednej wspólnej listy określników rzeczowych, które będą mogły być stosowane po wszystkich hasłach języka RAMEAU, bez względu na ich kategorię. Dopiero po tym procesie będzie można oddzielić określniki od tematów, utworzyć z nich samodzielne jednostki leksykalne. Przykładowo, postępując hipotetycznie według metodyki reformy języka RAMEAU, trzy określniki rzeczowe JHP KABA (z przytoczonych powyżej): *konserwacja i naprawy*, *konserwacja i restauracja*, *konserwowanie* zastąpiłyby prawdopodobnie jeden wyrażający pojęcie „konserwacji”, stosowany po wszystkich typach haseł. Być może utworzono by dwa inne określniki lepiej odzwierciedlające niejednoznaczność pojęcia [konserwacja]. Bez względu na to, które rozwiązanie by wybrano, byłby to długi bardzo skomplikowany proces, który najprawdopodobniej upraszczałby w małym stopniu metodykę stosowania języka. Metodyka transformacji JHP KABA, zainicjowana przez BN, pomija ten proces mapując bezpośrednio znaczenie wyrażane przez jednostki leksykalne JHP KABA ze znaczeniem deskryptorów DBN. Dla podanych trzech określników rzeczowych JHP KABA będą to deskryptory:

Ochrona i konserwacja zamiast określników rzeczowych JHP KABA: *konserwacja i restauracja, konserwowanie, ochrona*

12 Od 2017 roku są to: Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu.

Konserwacja (technika) zamiast określnika rzeczowego JHP KABA: *konserwacja i naprawy*

Remont zamiast określników rzeczowych JHP KABA: *remont, naprawy*

Bezpieczeństwo zamiast określników rzeczowych JHP KABA: *środki bezpieczeństwa, środki zabezpieczające, środki obrony*

Gatunek chroniony zamiast określnika rzeczowego JHP KABA: *ochrona gatunkowa*

W słownictwie DBN brakuje deskryptora odpowiadającego pojęciu [naprawialności] (ang. *maintainability*, fr. *maintenabilité*), czyli podatności na naprawy. Ze względu na niemożność zastąpienia tego pojęcia innym, zostanie on zaproponowany jako nowy deskryptor w słownictwie DBN, oczywiście o ile będzie miał zastosowanie w opisach bibliograficznych.

Natomiast w przypadku wyżej wspomnianych określników rzeczowych o strukturze „wpływ [przymiotnik od nazwy cywilizacji, religii, obszaru geograficznego, grupy etnicznej] w toku transformacji JHP KABA na DBN nie można zastosować uproszczenia w postaci jednego deskryptora, przykładowo, zamiast określnika rzeczowego *wpływ francuski*. Rozwiązanie tego problemu wymaga zastosowania różnych deskryptorów w zależności od tematu hasła przedmiotowego.

Celem dodatkowym i warunkiem transformacji JHP KABA jest zachowanie poprawności semantycznej dotychczasowych charakterystyk przedmiotowych wyrażonych w tym języku, które będą wyrażone w nowym systemie postkoordynowanym DBN. Bardzo dobra znajomość zasad stosowania JHP KABA a także, co istotne, orientacja w zakresie typowych, często i schematycznie powtarzanych błędów zarówno pod względem konstruowania haseł rozwiniętych JHP KABA, jak i ogólnego stosowania tego języka zapewni prawidłowość transformacji. Jest to operacja bardzo trudna, ale wykonalna. Przy prawidłowej jej realizacji będzie operacją jednorazową.

Znaczenie jednostki leksykalnej jiw o notacji paranaturalnej

Jiw, o których mowa w opracowaniu, należą do języków o notacji paranaturalnej¹³, to znaczy, że jednostki leksykalne je tworzące są równokształtne

13 „Notacja paranaturalna, notacja quasinalna – notacja alfabetyczna, umożliwiająca generowanie wyrażień, którym nadawane jest znaczenie w pewien sposób skojarzone ze znaczeniem odpowiadających im form wyrażień języka naturalnego. Notacja paranaturalna charakterystyczna jest przede wszystkim dla języka haseł przedmiotowych, języka deskryptorowego, języka słów kluczowych,

z odpowiadającymi im jednostkami leksykalnymi języka naturalnego. Jednostki języka naturalnego przechodzą proces adaptacji, w wyniku którego stają się jednostkami leksykalnymi jiw¹⁴. Adaptacja, określana również jako normalizacja, dotyczy „formy gramatycznej i niekiedy również zakresu znaczeniowego”¹⁵. W zakresie formy gramatycznej jednostki leksykalne tych jiw odpowiadają grupie rzeczownikowej (nominalnej) w mianowniku i liczbie gramatycznej określonej dla danego jiw.

Adaptacja odnosząca się do zakresu znaczeniowego polega na szeregu operacji bazujących na znaczeniu danej jednostki leksykalnej, wyrażen synonimicznych, homonimicznych, polisemicznych oraz hiperonimów i hiponimów. Rekord khw, odzwierciedla zakres znaczeniowy jednostki leksykalnej (warianty i terminy węższe) oraz jego kontekst (terminy szersze i skojarzone).

Jak wspomniano we wprowadzeniu, główny zarzut stawiany językom postkooordynowanym to niemożność wyrażania pojęć złożonych w takim samym stopniu jak wygląda to w językach prekooordynowanych.

Prawidłowo przeprowadzona transformacja słownictwa wchodzącego w skład języków prekooordynowanych umożliwia jego zastosowanie w językach postkooordynowanych, w których wyrażanie pojęć złożonych jest tak samo możliwe, a nawet większe (zob. powyżej „możliwość wyrażania nieskończonej liczby kombinacji pojęć”)¹⁶ przy założeniu, że sposób ich wyrażania jest inny.

Poniższe zestawienie przykładów ilustruje schematycznie proces transformacji jhp na język postkooordynowany. Proces ten jest konieczny do tego, aby umożliwić prawidłowe stosowanie słownictwa budowanego pierwotnie na potrzeby składni prekooordynowanej w katalogach o składni postkooordynowanej. Pierwszym etapem transformacji jest rozpoznanie cech semantycznych jednostek leksykalnych i zdań jiw, drugim ich atomizacja (wydzielenie z kontekstu). Zatomizowane pojęcia proste (ogólne i szczegółowe), wyrażone w deskryptorach DBN będą stanowiły budulec do konstruowania pojęć złożonych w jiw postkooordynowanym.

choć spotyka się ją niekiedy również w językach typu klasyfikacji”, *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, oprac. B. Bojar, Warszawa 2002, s. 174 – <http://bbc.uw.edu.pl/publication/639> [30.06.2022].

14 Zasada i metodyka tego procesu, zob. M. Nasiłowska, *Podstawy tworzenia słownictwa języków informacyjno-wyszukiwawczych...*, s. 111–134.

15 B. Sosińska-Kalata, M. Roszkowski, *Organizacja informacji i wiedzy, w: Nauka o informacji*, pod red. W. Babika, Warszawa 2016, s. 327.

16 *Library of Congress Subject Headings. Pre- vs. post-coordination and related issues...*, Appendix 1, s. 16.

Ponieważ język postkoordynowany DBN budowany jest przez transformację języków prekoordynowanych (JHP BN i JHP KABA), który to proces zakłada także modyfikację charakterystyk przedmiotowych zbiorów bibliotecznych opracowanych dotychczas w jiw prekoordynowanych, w poniższym zestawieniu przykładów wzięto pod uwagę hasła wzorcowe (słownikowe) JHP KABA, zdania (hasła rozwinięte) JHP KABA oraz całe charakterystyki przedmiotowe JHP KABA, gdzie kilka haseł rozwiniętych wyraża jedno złożone pojęcie.

Zdania jhp wyrażają pojęcia złożone, składają się z elementów, z których część (tematy) mogą być stosowane samodzielnie w opracowaniu przedmiotowym. Hasła wzorcowe pełniące funkcje tematów zasadniczo wyrażają pojęcia proste ogólne lub szczegółowe. Niektóre z nich jednak wyrażają także pojęcia złożone i podlegają transformacji jak zdania jhp.

Przyjęty w opracowaniu podział pojęć prostych na ogólne i szczegółowe związany jest z tradycyjną metodyką tworzenia słownictwa jhp¹⁷. Przykładowo, za pojęcie proste ogólne uznaje się [choroby], dla którego utworzono hasło wzorcowe JHP KABA *Choroby*; za pojęcie proste szczegółowe uznaje się [choroby dziecięce], dla którego utworzono hasło wzorcowe JHP KABA *Dzieci – choroby*.

Analiza semantyczna jednostek leksykalnych jhp na potrzeby transformacji jiw prekoordynowanego na postkoordynowany polega na wyróżnieniu pojęcia prostego (ogólnego lub szczegółowego), którego sposób wyrażenia w jiw docelowym może ulec transformacji jedynie w swojej strukturze w planie wyrażania. W przypadku pojęć złożonych następuje ich atomizacja (wydzielenie pojęć prostych), niemniej nie polega ona na prostym rozdzieleniu elementów zdań jiw. Mając na uwadze, że „znaczenie nie jest prostą sumą składników” (cech semantycznych), ale relacją między nimi¹⁸, w niektórych przypadkach transformacja przebiega w sposób bardziej złożony.

17 W polskiej tradycji katalogu przedmiotowego, której teorię opracował Adam Łysakowski, pojęciu szczegółowemu z tego opracowania odpowiada kategoria „przedmiotu przynależnego”, która związana była ze sposobem prezentacji indeksowej słownictwa w katalogu bibliotecznym (początkowo kartkowym) i która w toku ewolucji języków haseł przedmiotowych stopniowo traciła swoje znaczenie. Pozostałością tej teorii jest obecność w jhp struktur, które zanikają ostatecznie w toku transformacji na jiw postkoordynowany (deskryptor wielowyrazowy zamiast tematu z określnikiem). Zob. J. Woźniak-Kasperek, *Wiedza i język informacyjny w paradygmacie sieciowym*, Warszawa 2011, s. 90–92 – <http://bbc.uw.edu.pl/publication/992> [30.06.2022]; P. Ćwikowski, *Język haseł przedmiotowych KABA wobec teorii Adama Łysakowskiego. Koncepcje wyszczególniania przedmiotu*, red. i korekta J. Grześkowiak, B. Idzik, Wrocław 2005, s. 6–13 – <https://core.ac.uk/download/pdf/230215763.pdf> [30.06.2022]; J. Sadowska, *Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Studium analityczno-porównawcze*, Warszawa 2003, s. 165–199.

18 R. Grzegorzczkova, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa 2011, s. 47.

Ze względu na fakt, że w procesie tworzenia haseł przedmiotowych rozwinętych JHP KABA kluczowym elementem metodycznym jest wyróżnienie denotacji i konotacji w zakresie znaczenie jednostki leksykalnej, w poniższych przykładach płaszczyzny te ukazano jako wyjściowe¹⁹.

Według *Słownika encyklopedycznego informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, „denotacja” to „znaczenie rozumiane jako zakres, czyli zbiór elementów rzeczywistości, którym, zgodnie z regułami semantyki języka można przyporządkować dane wyrażenie”²⁰; natomiast „konotacja” to „znaczenie rozumiane jako treść, czyli zespół cech elementów rzeczywistości pozajęzykowej, na podstawie których można przyporządkować mu zgodnie z regułami semantyki danego języka dane wyrażenie tego języka”²¹. Upraszczając, denotacja jest zatem znaczeniem jednostki leksykalnej, konotacja jej współoznaczeniem.

Etapy transformacji JHP KABA do zastosowania w systemie postkoordynowanym

Etap 1. Transformacja haseł wzorcowych JHP KABA

Operacja przeprowadzona na hasłach wzorcowych JHP KABA przedstawiona na poniższych przykładach²² odpowiada etapowi wstępnemu ogólnej transformacji JHP KABA²³, który określony jest jako mapowanie, polegające na dopasowaniu do pojęcia wyrażonego hasłem wzorcowym JHP KABA deskryptora (lub deskryptorów) DBN. Na tym etapie nie dodaje się żadnych dodatkowych elementów poza wynikającymi z semantyki jednostki leksykalnej JHP KABA.

19 W semantycznej analizie jednostek leksykalnych JHP KABA nie bierze się pod uwagę płaszczyzny denotacji (i konotacji) pośredniej – elementów rzeczywistości pozadokumentacyjnej, analiza ogranicza się do denotacji (i konotacji) bezpośredniej, czyli (w przypadku omawianych przykładów) do treści publikacji.

20 *Słownik encyklopedyczny informacji...*, s. 47.

21 *Ibidem*, s. 143.

22 W opracowaniu wykorzystano przykłady jednostek leksykalnych wyrażonych nazwą pospolitą, nazwą geograficzną, nazwą formy / gatunku JHP KABA oraz deskryptory przedmiotowe, geograficzne, ujęciowe i formy / rodzaju / gatunku DBN. Semantyka pozostałych typów jednostek leksykalnych (nazwa osobowa, deskryptor osobowy, itd.) podlega innym zasadom.

23 Prace nad przekształceniem JHP KABA na DBN prowadzone są pod nadzorem Biblioteki Narodowej od 2015 roku (etap przygotowawczy, od 2017 roku wdrożeniowy wstępny). Zakończenie prac zaplanowano na rok 2022.

150 .. \$a Kobiety

Denotacja: [kobiety]

Transformacja:

650 .. \$a Kobiety

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste ogólne.

150 .. \$a Dzieci \$x choroby

Denotacja: [choroby dziecięce]

Transformacja:

650 .. \$a Choroby dziecięce

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA składa się z tematu i określnika, wyraża pojęcie proste szczegółowe. Wariantami hasła rekordu są: *Choroby dziecięce*, *Choroby wieku dziecięcego*.

150 .. \$a Kościół i państwo

Denotacja: [relacja między państwem i kościołem],

Konotacja: [religijna chrześcijańska]

Transformacja:

650 .. \$a Kościół i państwo

650 .. \$a Chrześcijaństwo

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA składa się z tematu wyrażającego pojęcie proste szczegółowe – relację pomiędzy dwoma pojęciami ogólnymi. Relacja ta jest jednak specyficzna i nie podlega atomizacji – odnosi się do pojęcia istniejącego w powszechnej świadomości (i stanowiącego przedmiot publikacji) jako odrębne pojęcie.

Rekord hasła wzorcowego JHP KABA wskazuje na religię chrześcijańską jako specyficzny rodzaj konotacji (niewyrażanej wprost w hasle rekordu), na co wskazują pozostałe elementy rekordu – skojarzone hasło *Chrześcijaństwo i polityka* oraz uwaga o stosowaniu „Stosuje się również z określnikami będącymi nazwą wyznania chrześcijańskiego, np. *Kościół i państwo -- Kościół katolicki*”. W języku RAMEAU wariantem hasła rekordu *Église et État* jest *Christianisme et État* – zgodnie z metodyką tworzenia rekordów haseł wzorcowych JHP KABA, wariant *Chrześcijaństwo i państwo* powinien znaleźć się z rekordzie hasła *Kościół i państwo*. Brak tego wariantu jest błędem, w przeciwnym razie rekord powinien

zawierać informację o zmianie stosowania w stosunku do wzorca i nie zawierać innych odesłań do chrześcijaństwa.

150 .. \$a *Celibat* \$x *aspekt religijny*

Denotacja: [celibat]

Konotacja: [religijna]

Transformacja:

150 .. \$a *Celibat*

150 .. \$a *Religia i duchowość* (jako ujęcie)

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA składa się z tematu *Celibat* i określnika *aspekt religijny*, w JHP KABA występuje również temat *Celibat*. Oryginalnie termin „celibat” pochodzi z języka łacińskiego *celebes* i oznacza „bez żony, samotny”, nie ma konotacji religijnej. W powszechnej świadomości termin ten jednak zazwyczaj stosowany jest w kontekście religijnym, zob. hasło *Celibat* w Wikipedii. Hasło JHP KABA *Celibat – aspekt religijny* stosowane jest do publikacji na temat celibatu kościelnego (wariant hasła rekordu *Celibat kościelny*) w różnych religiach i wyznaniach (uwaga: „stosuje się także z określnikiem wyrażającym nazwę religii lub wyznania”). Temat *Celibat* (ewentualnie z innymi określnikami niż *aspekt religijny*) stosowany jest w większości przypadków także do publikacji o treściach religijnych – jest to błędne zastosowanie tego hasła. Nieliczne publikacje dotyczą celibatu w kontekście szerszym niż religijny.

150 .. \$a *Architektura i społeczeństwo* (450 .. \$a *Architektura* \$x *aspekt społeczny*)

Denotacja: [relacja między architekturą i społeczeństwem] + [architektura w ujęciu socjologicznym]

Konotacja: [socjologiczna]

Transformacja 1:

150 .. \$a *Architektura*

150 .. \$a *Socjologia*

Transformacja 2:

150 .. \$a *Architektura*

150 .. \$a *Socjologia i społeczeństwo* (jako ujęcie)

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA składa się z tematu wyrażającego relację pomiędzy dwoma pojęciami – „architekturą” i „społeczeństwem”. Nie jest

to jednak relacja na tyle specyficzna, jak w przypadku hasła *Kościół i państwo*. Relacja może ulec atomizacji.

Wariantem hasła jest struktura zbudowana z tematu (*Architektura*) i określnika rzeczowego (*aspekt społeczny*), gdzie temat wyraża cechy denotatywne, a określnik – konotatywne. Struktura rekordu hasła wzorcowego oznacza, że zagadnienie relacji między architekturą i społeczeństwem należy do tej samej tematyki, co ukazanie architektury w kontekście socjologicznym. Transformacja mogłaby przebiegać albo poprzez atomizację dwóch pojęć – *Architektura* i *Społeczeństwo*, jako dwa równorzędne przedmioty, albo wydzielenie przedmiotu *Architektura* i ujęcia *Socjologia i społeczeństwo*.

150 .. \$a *Dinosauria*

Denotacja: [dinozaury]

Konotacja: [naukowa]

Transformacja:

150 ..\$a *Dinozaury*

155 ..\$a *Publikacje naukowe* (jako forma dzieła)

U z a s a d n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste ogólne. Uwaga o stosowaniu „Stosuje się do prac naukowych na temat dinozaurów” zawiera konotację określającą typ publikacji. Inne hasło *Dinozaury* wyraża to samo pojęcie, ale stosowane jest do publikacji popularnonaukowych. Naukowy charakter tekstu wyraża się w DBN w postaci „formy dzieła”: *Publikacje naukowe*.

150 .. \$a *Zgon* (prawo)

Denotacja: [śmierć]

Konotacja: [prawna]

Transformacja:

150 ..\$a *Śmierć*

150 ..\$a *Prawo i wymiar sprawiedliwości* (jako ujęcie)

U z a s a d n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste ogólne. Uwaga o stosowaniu „Stosuje się do prac na temat śmierci w aspekcie prawnym” wskazuje na konotację prawną terminu *Zgon*. Do opracowania publikacji, których przedmiotowi odpowiada ta sama denotacja – [śmierć], ale nie należą one do tekstów prawniczych, stosuje się hasło *Śmierć*. Prawną konotację hasła

wzorcowego JHP KABA wyraża się w DBN w postaci deskryptora ujęciowego *Prawo i wymiar sprawiedliwości*.

150 .. \$a *Poezja korsykańska*

Denotacja: [poezja korsykańska]

Transformacja:

150 .. \$a *Poezja*

150 .. \$a *Literatura korsykańska*

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste szczegółowe. Stosowane jest jako hasło przedmiotowe do prac na temat szczegółowego gatunku literatury narodowej. Transformacja hasła wzorcowego przedmiotowego JHP KABA dla gatunku literackiego literatury narodowej na DBN polega na atomizacji pojęcia do wyrażenia gatunku i danej literatury.

155 .. \$a *Komedia hiszpańska \$y 1500-1700 (Okres klasycyzy)*

Forma i przynależność kulturowa: komedia hiszpańskiej okresu klasycyzy

Transformacja:

380 .. \$a *Dramat (rodzaj)*

386 .. \$m *Przynależność kulturowa \$a Literatura hiszpańska*

388 1. \$a *1501-1600*

388 1. \$a *1601-1700*

655 .. \$a *Komedia*

U z a s a d n i e n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste szczegółowe. Transformacja hasła wzorcowego pełniącego funkcję tematu formalnego JHP KABA dla gatunku literackiego literatury narodowej z określnikiem chronologicznym związanym polega na atomizacji poszczególnych elementów znaczeniowych na deskryptory DBN – forma dzieła (pole 380 rekordu bibliograficznego), przynależność kulturowa (pole 386 rekordu bibliograficznego), chronologia powstania dzieła – określnik chronologiczny związany dla literatury hiszpańskiej zastępują swobodne deskryptory chronologiczne (pole 388 rekordu bibliograficznego), szczegółowa forma – gatunek literacki (pole 655 rekordu bibliograficznego). W przypadku tego przykładu mapowanie ukazano w etykietach rekordu bibliograficznego (stąd 655 zamiast 150 jak w przykładach wcześniejszych), ze względu na złożoność schematu przekształcenia.

150 .. \$a Winnie-the-Pooh (postać fikcyjna)

Denotacja: [fikcyjna postać z literatury dziecięcej – Winnie-the-Pooh]

Transformacja:

100 ..\$a Kubuś Puchatek \$c (postać fikcyjna)

U z a s a d n i e: hasło wzorcowe JHP KABA wyraża pojęcie proste ogólne dla fikcyjnej postaci z literatury dziecięcej – Winnie-the-Pooh. Ponieważ hasło to może zostać zastosowane wyłącznie w funkcji przedmiotu publikacji, zastosowano w JHP KABA rekord khw dla hasła przedmiotowego. Typowanie w DBN jest odmienne – postaci fikcyjne i legendarne typowanie są jak osoby fizyczne, stosuje się rekord khw dla nazwy osobowej. Zmianie ulega również forma nazwy – w DBN preferowaną jest nazwa najbardziej rozpowszechniona dla użytkownika języka polskiego.

Etap 2. Transformacja haseł rozwiniętych JHP KABA

Operacja przeprowadzona na hasłach rozwiniętych JHP KABA przedstawiona na poniższych przykładach odpowiada drugiemu etapowi transformacji JHP KABA, który polega na zastąpieniu poszczególnych elementów hasła rozwiniętego JHP KABA deskryptorami DBN wskazanymi na etapie mapowania oraz na dodaniu innych elementów wynikających w metodyki DBN, o ile jest to możliwe, np. deskryptor ujęciowy (poniżej – ujęcie), deskryptor formy dzieła (poniżej – forma ogólna), deskryptor rodzaju lub gatunku publikacji (poniżej – forma szczegółowa).

Przykłady z drugiego i trzeciego etapu transformacji JHP KABA przedstawiono w postaci etykiet rekordu bibliograficznego ze względu na złożoność schematów przekształceń.

150 .. \$a Język francuski \$x gramatyka porównawcza \$x język hiszpański

Denotacja: [porównanie języków francuskiego z hiszpańskim]

Transformacja:

650 .7 \$a Język francuski \$2 DBN

650 .7 \$a Język hiszpański \$2 DBN

650 .7 \$a Językoznawstwo porównawcze \$2 DBN

658 .. \$a Językoznawstwo

U z a s a d n i e n i e: hasło rozwinięte JHP KABA składające się z tematu przedmiot: *Język francuski* i określnika rzeczowego *gramatyka porównawcza -- język hiszpański* (nazwy języków w języku LCSH pierwotnie pełniły funkcję określników, zasada ta została z czasem zmieniona; w JHP KABA nazwy języków od początku mogły pełnić wyłącznie funkcję tematu, dlatego tworzy się określniki składające się w części z nazwy języka jako hasło wzorcowe, aby można było zastosować nazwę języka jako określnik). Określnik rzeczowy *gramatyka porównawcza* jest stosowany do ogólnych prac z zakresu językoznawstwa porównawczego. Hasło rozwinięte JHP KABA nie wskazuje na konotację inną niż właściwa dla dziedziny, do której należą hasła, stąd deskryptor ujęciowy *Językoznawstwo*.

150 .. \$a Dzieci \$x choroby \$x diagnostyka \$v podręczniki akademickie

Denotacja: [diagnostyka chorób dziecięcych]

Konotacja: [dydaktyczna]

Forma: [podręcznik]

Transformacja:

380 .. \$a Publikacje dydaktyczne \$2 DBN

385 .. \$m Poziom nauczania \$a Szkoły wyższe

650 .7 \$a Choroby dziecięce \$2 DBN

650 .7 \$a Diagnostyka medyczna \$2 DBN

655 .7 \$a Podręcznik \$2 DBN

658 .. \$a Medycyna i zdrowie

U z a s a d n i e n i e: hasło rozwinięte JHP KABA składające się z tematu (będącego hasłem wzorcowym) *Dzieci – choroby*, określnika rzeczowego – *diagnostyka* i określnika formy *podręczniki akademickie*. Transformacja hasła wzorcowego *Dzieci – choroby* – zob. uzasadnienie powyżej w tekście (Hasła wzorcowe JHP KABA). Termin „diagnostyka” występuje w JHP KABA jako temat i jako określnik – w obu funkcjach odnosi się wyłącznie do pojęcia [diagnostyka medyczna] stąd w transformacji deskryptor *Diagnostyka medyczna*. Przedmiot publikacji przedstawiony został w formie podręcznika, w DBN będzie wyrażony jako forma ogólna publikacji: *Publikacje dydaktyczne* oraz forma szczegółowa: *Podręcznik*. Podręcznik przeznaczony jest dla szkół wyższych (przymiotnik *akademicki*), stąd określenie w DBN grupy odbiorców – poziom nauczania: *Szkoły wyższe*. Hasło rozwinięte JHP KABA nie wskazuje na konotację inną niż właściwa dla deskryptorów *Choroby dziecięce* i *Diagnostyka medyczna*, zastosowano zatem deskryptor ujęciowy *Medycyna i zdrowie*.

150 .. \$a *Francja* \$x *kolonie* \$z *Afryka Północna* \$x *życie religijne* \$y 19 w. \$v *rozprawy akademickie*

Denotacja: [życie religijne na terenie kolonii francuskich w Afryce północnej w 19-tym wieku]

Konotacja: [naukowa]

Transformacja:

380 .. \$a *Publikacje naukowe*

648 .7 \$a 1801-1900 \$2 DBN

650 .. \$a *Kolonie francuskie*

650 .7 \$a *Życie religijne* \$2 DBN

651 .7 \$a *Afryka północna* \$2 DBN

658 .. \$a *Historia*

658 .. \$a *Religia i duchowość*

U z a s a d n i e: hasło rozwinięte JHP KABA składające się z tematu wyrażonego nazwą geograficzną *Francja*, określnika rzeczowego *kolonie*, określnika geograficznego *Afryka Północna*, określnika rzeczowego *życie religijne* i określnika formy *rozprawy akademickie*. Struktura hasła rozwiniętego jest błędna – „dla zlokalizowania zjawiska w obrębie obszaru kolonii danego kraju”²⁴ powinno się zastosować strukturę: [nazwa zjawiska] – [nazwa kraju będącego właścicielem kolonii] – kolonie. Temat hasła rozwiniętego wskazuje na przynależność kolonii – kolonie francuskie, w słownictwie DBN brakuje deskryptora dla wyrażenia tego pojęcia²⁵. Zostanie zaproponowany jako nowy deskryptor w zasobie DBN. Funkcję lokalizacji przedmiotu pełni określnik wyrażony nazwą geograficzną *Afryka Północna*. Określnik *życie religijne* wyraża szczegółowy przedmiot publikacji, niemniej powinien być wyrażony w drugim hasle przedmiotowym rozwiniętym).

Przedmiot publikacji przedstawiony w formie rozprawy akademickiej (określnik JHP KABA *rozprawy akademickie* stosuje się do prac badawczych, prac doktorskich, prac dyplomowych akademickich, prac magisterskich i rozpraw habilitacyjnych)²⁶, którym w DBN odpowiada określenie ogólnej formy publikacji *Publikacje naukowe*. W DBN istnieją deskryptory formy odpowiadające poszczególnym szczeblom szkolnictwa wyższego (*Praca licencjacka*, *Praca magi-*

24 Zob. rekord określnika rzeczowego JHP KABA w bazie katalogu centralnego NUKAT | Prosto do informacji – katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych – <http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?theme=nukat> [30.06.2022].

25 Stan na 20 maja 2022.

26 Zacytowane terminy są wariantami hasła rekordu *Rozprawy akademickie*.

sterska, Praca dyplomowa, Rozprawa doktorska, Rozprawa habilitacyjna), niemniej transformacja hasła rozwiniętego JHP KABA nie pozwala na jego wskazanie, stąd brak określenia formy szczegółowej. Chronologiczne ujęcie przedmiotu publikacji determinuje zastosowanie deskryptora ujęciowego *Historia*, określnik rzeczowy JHP KABA *życie religijne* wyrażający szczegółowy przedmiot publikacji wskazuje na deskryptor ujęciowy *Religia i duchowość*.

Transformacja hasła rozwiniętego JHP KABA będzie przeprowadzona bez poprawiania błędnych struktur JHP KABA.

150 .. \$a *Wojna światowa (1939-1945)* \$x *dzieci* \$z *Polska* \$z *Kraków* \$v *relacje osobiste Polaków*

Denotacja: [dzieci w czasie drugiej wojny światowej w Krakowie]

Forma: [pamiętniki, wspomnienia]

Transformacja:

380 .. \$a *Literatura faktu, eseje, publicystyka*

648 .7 \$a 1901-2000 \$2 DBN

648 .7 \$a 1939-1945 \$2 DBN

650 .7 \$a *II wojna światowa (1939-1945)* \$2 DBN

650 .7 \$a *Dzieci* \$2 DBN

651 .7 \$a *Kraków* \$2 DBN

651 .7 \$a *Polska* \$2 DBN

655 .7 \$a *Pamiętniki i wspomnienia* \$2 DBN

658 .. \$a *Historia*

U z a s a d n i e: hasło rozwinięte JHP KABA składające się z tematu wyrażonego nazwą wojny *Wojna światowa (1939-1945)*, określnika rzeczowego *dzieci*, dwustopniowego określnika geograficznego *Polska -- Kraków* i określnika formy *relacje osobiste Polaków*. Zastosowanie określnika formy *relacje osobiste Polaków* uzasadnia uwaga o stosowaniu: „określniki typu: -- relacje osobiste [nazwa narodowości, grupy etnicznej] po nazwach wojen (zarówno bezpośrednio po nazwach wojen, jak i po nazwach wojen z określnikami rzeczowymi i geograficznymi), np. *Wojna światowa (1939-1945)* -- *ruch oporu* -- *relacje osobiste Polaków* [...] w odniesieniu do relacji osób danej narodowości na temat ich osobistych przeżyć wojennych”²⁷. Dla określenia relacji osób na temat ich osobistych

²⁷ Cytat pochodzi z uwagi o stosowaniu w rekordzie odsyłacza całkowitego JHP KABA *Relacje osobiste* [...].

przeżyć w toku transformacji należy zastosować określenie formy szczegółowej *Pamiętniki i wspomnienia* oraz formy ogólnej *Literatura faktu, eseje, publicystyka*, co wynika z definicji jego stosowania²⁸. Żadna inna forma nie została wskazana w haśle rozwiniętym JHP KABA. Narodowość autora publikacji, wyrażona w określniku formy JHP KABA nie jest wskazywana w deskryptorach, jest umieszczana w polach rekordu khw nazwy osobowej (043 i 370). Chronologiczne ujęcie przedmiotu publikacji zostanie wyrażone za pomocą deskryptora ujęciowego *Historia*.

Etap 3. Transformacja charakterystyk przedmiotowych JHP KABA

Operacja przeprowadzona w zakresie charakterystyk przedmiotowych JHP KABA przedstawiona na poniższych przykładach odpowiada trzeciemu etapowi transformacji JHP KABA, który zasadniczo powinien polegać jedynie na usunięciu wielokrotnego wystąpienia tego samego deskryptora. Tak powstała charakterystyka przedmiotowa może nie być kompletna i niekiedy może także wymagać poprawienia.

Poniższe przykłady, poza pierwszym, nie zawierają pełnego opisu transformacji, wskazują jedynie na różne zagadnienia towarzyszące temu procesowi.

245 00 \$a *Twój Vincent* / \$c scenariusz Dorota Kobiela, Hugh Welchman, Jacek Dehnel ; reżyseria Dorota Kobiela, Hugh Welchman.

600 1. \$a *Gogh, Vincent van (1853-1890)* – filmy

655 .. \$a *Filmy biograficzne* – 1990-

655 .. \$a *Filmy animowane* – 1990-

Denotacja: [Vincent van Gogh]

Forma: [film biograficzny animowany]

Transformacja:

380 .. \$a *Filmy i seriale*

388 1. \$a 1900-2000

388 1. \$a 1989-2000

600 17 \$a *Gogh, Vincent van (1853-1890)* \$2 DBN

655 .7 \$a *Film animowany* \$2 DBN

655 .7 \$a *Film biograficzny* \$2 DBN

²⁸ Biblioteka Narodowa. Przepisy katalogowania. Forma dzieła – <https://przepisy.bn.org.pl/aneksy> [30.06.2022].

U z a s a d n i e n i e: trzy hasła rozwinięte JHP KABA wyrażające jedno złożone pojęcie. Hasło przedmiotowe wyrażające przedmiot filmy (osoba Vincenta van Gogha) kończy się określnikiem formy *filmy*. Rodzaj filmu określony jest za pomocą dwóch tematów formalnych (*Filmy biograficzne* i *Filmy animowane*). W transformacji zostanie zastosowany deskryptor osobowy jako przedmiot (*Gogh, Vincent van (1853-1890)*), deskryptor dla formy dzieła (*Filmy i seriale*), dwa deskryptory określające rodzaj filmu (*Film animowany* i *Film biograficzny*) oraz deskryptor chronologiczny dla czasu powstania dzieła, zgodnie z zasadami DBN (1900-2000 i 1989-2000).

245 00 \$a *Féminités et masculinités dans le texte narratif avant 1800* : \$b *la question du «gender» : actes du XIVe colloque de la SATOR, Amsterdam/Leyde, 2000* / \$c *éd. par Suzan Van Dijk et Madeleine Van Strien-Chardonneau.*

650 .. \$a *Płeć* \$x *w literaturze* \$v *konferencje*

650 .. \$a *Tożsamość płciowa* \$x *w literaturze* \$v *konferencje*

655 .. \$a *Powieść francuska* \$y *18 w.* \$x *tematy, motywy*

655 .. \$a *Literatura francuska* \$x *pisarki* \$v *konferencje*

Denotacja: [płeć w kobiecej literaturze francuskiej 18 w.]

Denotacja: [płeć w powieści francuskiej 18 w.]

Denotacja: [tożsamość płciowa w kobiecej literaturze francuskiej 18 w.]

Denotacja: [tożsamość płciowa w powieści francuskiej 18 w.]

Konotacja: [naukowa]

Forma: [materiały konferencyjne]

Transformacja:

380 .. \$a *Publikacje naukowe*

648 .7 \$a *1701-1800*

650 .7 \$a *Płeć* \$2 *DBN*

650 .7 \$a *Tożsamość płciowa* \$2 *DBN*

650 .7 \$a *Literatura francuska* \$2 *DBN*

650 .7 \$a *Literatura kobieca* \$2 *DBN*

650 .7 \$a *Powieść* \$2 *DBN*

650 .7 \$a *Tematy i motywy* \$2 *DBN*

655 .7 \$a *Materiały konferencyjne* \$2 *DBN*

658 .. \$a *Literaturoznawstwo*

U z a s a d n i e n i e: Charakterystyka przedmiotowa zawiera dwa prawidłowe hasła rozwinięte, dwa błędne (brak określnika rzeczowego *tematy, motywy*)

i określnika formy *konferencje*), być może powinna zawierać także jeszcze dwa dodatkowe hasła rozwinięte, co można to sprawdzić jedynie konsultując treść publikacji. Transformacja JHP KABA na DBN nie zakłada konieczności weryfikacji prawidłowości opracowania publikacji.

Określenie „kobieca” w odniesieniu do literatury francuskiej (być może powinno dotyczyć także powieści francuskiej – prawdopodobnie brakujące hasło rozwinięte), wyrażone jest w określniku *pisarki*, stosowanym w przypadku, gdy tekst literacki napisany został przez kobietę. Określnik ten, pierwotnie określnik formy, zmienia kategorię na rzeczowy, gdyż dotyczy opracowania, a nie tekstu literackiego. Niemniej w tym hasle rozwiniętym *Literatura francuska \$x pisarki \$v konferencje* brakuje określnika rzeczowego *tematy, motywy*, pod wpływem którego określnik formy zamienia się na rzeczowy. W toku transformacji określnik *pisarki* zastosowany jako przedmiotowy zostanie zastąpiony przez deskryptor przedmiotowy *Literatura kobieca*.

Transformacja charakterystyki przedmiotowej JHP KABA zostanie przeprowadzona bez poprawiania błędnych ani dodawania prawdopodobnie brakujących haseł rozwiniętych. Powstałe na skutek transformacji wielokrotne wystąpienie tego samego deskryptora zostanie zlikwidowane. Są to: deskryptor formy *Materiały konferencyjne* (3 wystąpienia), deskryptor formy *Publikacje naukowe* (3 wystąpienia), deskryptor ujęciowy *Literaturoznawstwo* (4 wystąpienia), deskryptor przedmiotowy *Literatura francuska* (2 wystąpienia).

245 12 \$a *L'émancipation des peuples colonisés.* \$n T. 1, \$p *De l'agonie du colonialisme à la paix du monde* / \$c Sylvère Alcandre.

650 .. \$a *Autochtoni \$x status prawny \$z Francja \$x kolonie \$y 1945-1970*

650 .. \$a *Czarni \$x status prawny \$z Francja \$x kolonie \$y 1945-1970*

650 .. \$a *Autochtoni \$z Francja \$x kolonie \$x sytuacja społeczna \$y 1945-1970*

650 .. \$a *Czarni \$z Francja \$x kolonie \$x sytuacja społeczna \$y 1945-1970*

651 .. \$a *Francja \$x kolonie \$z Afryka*

651 .. \$a *Francja \$x kolonie \$z Ameryka*

651 .. \$a *Francja \$x zbiorowości zamorskie \$x historia \$v źródła*

651 .. \$a *Francja \$x zbiorowości zamorskie \$x sytuacja społeczna \$y 1945-1970*

Denotacja: [status prawny autochtonów we francuskich koloniach w latach 1945-1970]

Denotacja: [status prawny osób czarnoskórych we francuskich koloniach w latach 1945-1970]

Denotacja: [sytuacja społeczna autochtonów we francuskich koloniach w latach 1945-1970]

Denotacja: [sytuacja społeczna osób czarnoskórych we francuskich koloniach w latach 1945-1970]

Denotacja: [francuskie kolonie w Afryce]

Denotacja: [francuskie kolonie w Ameryce]

Denotacja: [historia francuskich zbiorowości zamorskich]

Denotacja: [sytuacja społeczna na terenie francuskich zbiorowości zamorskich w latach 1945-1970]

Konotacja: [historyczna]

Konotacja: [prawna]

Konotacja: [socjologiczna]

Forma: [dokument źródłowy]

Transformacja:

648 .7 \$a 1945-1989 \$2 DBN

648 .7 \$a 1901-2000 \$2 DBN

650 .7 \$a Ludy tubylcze \$2 DBN

650 .7 \$a Czarni \$2 DBN

650 .7 \$a Kolonie francuskie \$2 DBN

650 .7 \$a Jakość życia \$2 DBN

651 .. \$a Francuskie zbiorowości zamorskie

651 .7 \$a Afryka \$2 DBN

651 .7 \$a Ameryka \$2 DBN

655 .7 \$a Wydawnictwo źródłowe \$2 DBN

658 .. \$a Historia

658 .. \$a Prawo i wymiar sprawiedliwości

658 .. \$a Socjologia i społeczeństwo

U z a s a d n i e: odnośnie transformacji haseł rozwiniętych JHP KABA (drugi etap transformacji JHP KABA) – odmienna konstrukcja haseł z określnikami rzeczowymi *status prawny* i *sytuacja społeczna* wynika z niemożności zastosowania określnika geograficznego po określniku rzeczowym *sytuacja społeczna* – określnik ten stosuje się po nazwach geograficznych, co wyklucza zastosowanie określnika geograficznego po nim.

Transformacja charakterystyki przedmiotowej JHP KABA zostanie przeprowadzona bez poprawiania błędnych haseł rozwiniętych – określnik formy *źródła* zastosowany w haśle rozwiniętym *Francja \$x zbiorowości zamorskie \$x historia \$v źródła* prawdopodobnie jest nieprawidłowy (niestety, można to sprawdzić jedynie konsultując treść publikacji). Wielokrotne wystąpienia tego samego deskryptora zostanie zlikwidowane.

W przypadku zaprezentowanej charakterystyki przedmiotowej w słownictwie DBN brakuje deskryptorów *Francuskie zbiorowości zamorskie* oraz *Kolonie francuskie* – deskryptory te zostaną zaproponowane do utworzenia w DBN²⁹.

W toku transformacji charakterystyki przedmiotowej JHP KABA nie można wskazać na formę ogólną publikacji (forma dzieła DBN), wątpliwości budzi forma szczegółowa, niemniej nie ma możliwości wskazania innej.

245 10 \$a *Śmierć a prawa człowieka* / \$c Agnieszka Wedeł-Domaradzka

650 .. \$a *Prawo do śmierci*

650 .. \$a *Śmierć*

650 .. \$a *Zgon (prawo)* \$z Polska

650 .. \$a *Transplantacja (chirurgia)* \$x prawo

650 .. \$a *Cmentarze* \$x prawo \$z Polska

650 .. \$a *Zmarli* \$x prawa \$z Polska

650 .. \$a *Śmierć (filozofia)*

Denotacja: [śmierć w Polsce], [prawo do śmierci], [transplantacja], [zmarli w Polsce], [cmentarze w Polsce]

Konotacja: [prawna], [filozoficzna]

Transformacja:

650 .7 \$a *Prawo do śmierci* \$2 DBN

650 .7 \$a *Śmierć* \$2 DBN

650 .7 \$a *Transplantacja* \$2 DBN

650 .7 \$a *Cmentarze* \$2 DBN

650 .. \$a *Zmarli*

651 .7 \$a *Polska* \$2 DBN

658 .. \$a *Prawo i wymiar sprawiedliwości*

658 .. \$a *Filozofia i etyka*

U z a s a d n i e n i e: w transformacji charakterystyki przedmiotowej JHP KABA ulega likwidacji zjawisko wielokrotnego nazywania tych samych desygnatów, w zależności od konotacji – hasła wzorcowe JHP KABA *Śmierć*, *Zgon (prawo)* i *Śmierć (filozofia)* zastępuje deskryptor *Śmierć* wraz z odpowiednimi deskryptorami ujęciowymi dla wyrażenia konotacji.

W toku transformacji charakterystyki przedmiotowej JHP KABA nie można wskazać na formę ogólną publikacji (forma dzieła DBN), ani formę szczegółową.

Brakujący w słownictwie DBN odpowiednik hasła wzorcowego *Zmarli* zostanie zaproponowany jako nowy deskryptor³⁰.

245 12 \$a *A Natural passion* : \$b *a study of the novels of Samuel Richardson* / \$c by Margaret Anne Doody

600 1. \$a *Richardson, Samuel* \$d (1689-1761) \$x *krytyka i interpretacja*

655 .. \$a *Powieść epistolarna angielska* \$y 18 w. \$x *historia i krytyka*

Denotacja: [powieść epistolarna Samuela Richardsona]

Transformacja:

648 .7 \$a 1701-1800 \$2 DBN

650 .7 \$a *Powieść epistolarna* \$2 DBN

650 .7 \$a *Literatura angielska* \$2 DBN

658 .. \$a *Literaturoznawstwo*

U z a s a d n i e n i e: określniki rzeczowe JHP KABA *krytyka i interpretacja* i *historia i krytyka* wyrażają jedynie przedmiotowe zastosowanie elementów je poprzedzających. W przypadku hasła JHP KABA wyrażającego gatunek literacki należący do konkretnej literatury narodowej dodaje się deskryptor przedmiotowy dla tej literatury, nazwa gatunku pozostaje bez przymiotnika. W przykładzie wcześniejszym, w toku transformacji charakterystyki przedmiotowej JHP KABA nie można wskazać na formę ogólną publikacji (forma dzieła DBN), ani formę szczegółową.

245 10 \$a *O królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu* / \$c Roger Lancelyn Green ; przeł. Krystyna Tarnowska i Andrzej Konarek ; il. Zbigniew Rychlicki ; [posł. Alina Hanna Bogucka]

630 .. \$a *Romans de la Table ronde* \$v *adaptacje*

650 .. \$a *Artur (król ; postać legendarna)* \$v *powieści dla młodzieży*

650 .. \$a *Rycerze Okrągłego Stołu (postacie legendarne)* \$v *powieści dla młodzieży*

655 .. \$a *Powieść historyczna angielska dla młodzieży* \$y 1945-1970 \$v *tłumaczenia polskie*

Denotacja: [król Artur]

Forma: [powieść historyczna dla młodzieży]

Transformacja:

380 .. \$a *Proza*

385 .. \$m *Grupa wiekowa* \$a *Młodzież*

386 .. \$m Przynależność kulturowa \$a Literatura angielska

388 1. \$a 1901-2000

388 1. \$a 1945-1989

600 0. \$a Król Artur \$c (postać legendarna) \$2 DBN

650 .. \$a Rycerze Okrągłego Stołu

655 .7 \$a Legendy arturiańskie \$2 DBN

655 .7 \$a Adaptacja literacka \$2 DBN

655 .7 \$a Powieść historyczna \$2 DBN

U z a s a d n i e n i e: transformacja JHP KABA zakłada przyjęcie typowania jednostek leksykalnych DBN, istotnie różniącą się od typowania JHP KABA. Przykładowo, hasło wzorcowe JHP KABA *Artur (król ; postać legendarna)* jest typowane jako nazwa pospolita (etykieta hasła rekordu 150), ponieważ może być zastosowane wyłącznie jako przedmiot, nie jako autor, redaktor, itd. w opisie bibliograficznym publikacji. W DBN, bez względu na funkcję w katalogu bibliotecznym, nazwy osobowe, w tym nazwy postaci legendarnych, mitologicznych, itp., typowane są jako nazwa osobowa.

Określenie przeznaczenia czytelniczego jest wyrażone w odpowiednim polu rekordu bibliograficznego zamiast w temacie formalnym JHP KABA. Brakujący w DBN deskryptor odpowiadający hasłu wzorcowemu JHP KABA *Rycerze Okrągłego Stołu (postacie legendarne)* zostanie zaproponowany jako nowy³¹.

* * *

Powyższe przykłady stanowią niewielką próbkę prac polegających na adaptacji słownictwa JHP KABA i transformacji charakterystyk wyszukiwawczych wyrażonych w zdaniach tego języka na język DBN. Ich celem jest zachowanie ciągłości opracowania przedmiotowego od jego początków w katalogach kartowych do dzisiaj, bez konieczności weryfikacji jego wartości ani ponownego opracowania publikacji.

Zakończenie

Możliwość wykorzystania haseł rozwiniętych jhp prekoordynowanych wyrażających precyzyjnie pojęcia złożone jest niewielka we współczesnych katalogach

bibliotecznych. Poza trudnością w odtworzeniu struktury hasła rozwiniętego w procesie wyszukiwania, hasło takie stanowi zazwyczaj strukturę zamkniętą – nie ma powiązania pomiędzy elementami hasła rozwiniętego i rekordami khw³². Warianty haseł wzorcowych stanowiące podstawową korzyść z budowania rekordu khw nie są wykorzystywane w pełni.

Wyszukiwanie w otwartej strukturze pojęć wyrażonych jednostkami leksykalnymi jiw postkoordynowanego jest procesem swobodnym, uzależnionym od kompetencji i potrzeb użytkownika, nie wymagającym znajomości zasad budowania charakterystyki przedmiotowej; pozwalającym na odpowiedni dla każdego dobór terminów wyszukiwawczych. Zgodnie z tradycyjną wiedzą z zakresu systemów organizacji wiedzy, jiw służący do formułowania tych zapytań powinien być dostosowany do konkretnej grupy użytkowników i konkretnego typu zbiorów bibliotecznych. Zasady rządzące budowaniem otwartych, sieciowych systemów organizacji wiedzy są inne – nie można określić typu użytkownika, jego zainteresowań i potrzeb, poziomu intelektualnego, grupy społecznej, itd.

Pragmatyka DBN podyktowana jest aktualnymi trendami środowiska sieciowego. W procesie konstruowania zapytania wyszukiwawczego jednostki leksykalne jiw kierują użytkownika stopniowo do celu wyszukiwania, pokazują możliwe kierunki dalszego lub innego wyszukiwania. To użytkownik decyduje, który kierunek wybrać – publikację naukową czy popularną; należącą do dziedziny prawa, czy psychologii; adresowaną do konkretnej grypy zawodowej, czy może dla dzieci. Decyduje też o wyborze przedmiotu nazywając go wprost, bez konieczności przekładania pojęć na język sztuczny. Narzędziem wyszukiwania jest język naturalny – znaczenie jednostki leksykalnej języka naturalnego jest identyczne ze znaczeniem jednostki leksykalnej jiw.

32 Spośród najbardziej znanych katalogów bibliotecznych stosujących jhp wyjątek stanowi katalog Bibliothèque nationale de France.

MARIA NASIŁOWSKA**Semantics of the KABA subject headings language vocabulary in the process of its adaptation to use in the post-coordinated system**

Semantic analysis of the lexical units of an information-retrieval language is the basic method used in the transformation of a pre-coordinated language into a post-coordinated one. In this process, the syntax of the pre-coordinated language is taken into account only in as far as it affects the modification of the meaning of a lexical unit.

The paper presents the above process on the example of adapting lexical units of the KABA subject headings language (JHP KABA) for use in the post-coordinated system used in modern library catalogues. JHP KABA lexical units, freed from syntactic pre-coordination, will be included in the vocabulary of the National Library of Poland Descriptors (DBN). This process requires three stages, as illustrated with examples in the text.

In the first stage, JHP KABA vocabulary is mapped with DBN vocabulary, taking into account the meaning and rules of use of each lexical unit. This is the most difficult and time-consuming stage.

The second stage consists in replacing the JHP KABA extended subject headings with a set of descriptors indicated in the first stage for individual elements of an extended subject heading. In the third stage, focusing on bibliographic records, descriptor doublets are eliminated, most often when the bibliographic description contains subject characteristics composed of several expanded subject headings. At this stage, any gaps in the bibliographic description can also be filled.